

Technisch schrijven en taalverzorging groep 5 en 6

Leerdoelen eind groep 6

Bovenop de doelen eind groep 4, kennen kinderen aan het eind van groep 6:

- de gelijkvormigheidsregel (hond-honden, kast-kastje)
- de analogieregel (hij zoekt, hij vindt)
- de spelling van lange, gelede woorden en woordsamenstellingen (geleidelijk, ademhaling, voetbalwedstrijd)
- de regels van de werkwoordspelling (hij verwachtte, de verwachte brief)
- complexe interpunctie: komma, puntkomma, dubbele punt, aanhalingstekens, haakjes

Daarnaast onderkennen ze zelfstandig spelling- en interpunctiefouten en corrigeren ze die. Ze maken ook gebruik van hulpmiddelen bij het spellen zoals spellingkaarten, controleschema's.

Didactische richtlijnen

Richtlijn 1: Besteed in het basisonderwijs voldoende tijd aan voortgezet technischschrijven.

Richtlijn 2: Observeer de schrijfhouding en de technische schrijfvaardigheid en remedieer de tekortkomingen daarin.

Richtlijn 3: Stimuleer een goede schrijfhouding achter de computer/laptop/tablet.

Richtlijn 4: Stimuleer de ontwikkeling van een geheugen voor woordbeelden door inprenting.

Het onthouden van hoe woorden geschreven zijn, is een vaardigheid die getraind kan worden. Dat kan bijvoorbeeld door middel van een visueel dictee. Visuele inprenting blijkt een effectief middel te zijn om woordbeelden vast te houden, ook als leerlingen de eerste beginselen van schrijven onder de knie hebben. Leerlingen krijgen een woordbeeld door:

- naar een woord te kijken;
- het (voorbeeld)woord te laten verdwijnen en het (dus) uit het hoofd op te schrijven;
- het goed na te kijken (waarbij het woord dus weer zichtbaar is);
- het uit te spreken

Deze werkwijze wordt soms wel borddictee of visueel dictee genoemd. Hij is ook bruikbaar als een van de manieren om aangeboden woordenschat te herhalen.

Let op: Dit is dus iets anders dan overschrijven. Dan kunnen de leerlingen letter voor letter kopiëren en vindt er geen inprenting van het woord als geheel plaats. De leerlingen gebruiken dan hun geheugen niet. Het kan zelfs zijn dat leerlingen fouten maken doordat de opdracht niet uitdagend voor hen is. Voor meer gevorderde leerlingen kan deze werkwijze worden uitgebreid door zinspatronen, of korte stukjes tekst te laten reproduceren (Dictoglos).

Richtlijn 5: Zorg voor expliciete instructie.

Bij spelling gaat het om het toepassen van een strategie: soms moet er een spellingregel gebruikt worden, soms moet er een woordbeeld onthouden worden en soms denk je aan een woord dat erop lijkt en waarvan je de schrijfwijze weet. Voor zwakke spellers is het moeilijk om dit onder de knie te krijgen. Ze hebben moeite met het kiezen van de juiste aanpak en/of met het onthouden hiervan.

Maak van de spellingles dus een instructieles: leg de oplossingsstrategie uit (soms een regel, soms een analogie, soms visuele inprenting), oefen samen, laat zelfstandig oefenen en geef daarbij (directe) feedback.

Leg ook uit hoe je de spelling kunt opzoeken in een woordenboek en hoe je de spellingscontrole gebruikt bij het schrijven op de computer.

Richtlijn 6: Model het gebruik van spellingstrategieën.

Leg op uw bureau een woordenboek of spellinggids. Raadpleeg steeds dat boek als u twijfelt aan de schrijfwijze van een woord. Doe dit voor en acteer deze vaardigheid als de leerlingen twijfelen aan de schrijfwijze van een woord of als de leerlingen een woord fout geschreven hebben.

Richtlijn 7: Gebruik effectieve oefenvormen.

Leerlingen moeten actief het hele woord produceren. Invuloefeningen waarbij leerlingen alleen een deel van het woord moeten invullen zijn minder effectief. Ook het simpelweg overschrijven van een woord waarbij de leerling een woord letter-voor-letter kan kopiëren, is niet effectief.

Maak van spellingsoefeningen activerende werkvormen. Werkvormen waarbij leerlingen samen een tekst moeten reproduceren of corrigeren zijn veel effectiever dan losse oefeningen. De leerlingen moeten kunnen uitleggen waarom iets goed of fout is. Doe de invuloefening voor spelling ook eens andersom: geef de antwoorden en laat de leerlingen er zinnen, of de oefening, omheen maken.

Richtlijn 8: Breng spellingvaardigheid onder in realistische schrijfopdrachten.

Als de teksten van kinderen gepubliceerd worden (in de klas, schoolkrant of een speciaal boek) stijgt de kans dat ze deze tekst zonder fouten willen schrijven. Ook kunt u na het schrijven de stelproducten met kinderen bespreken en daarbij ook aandacht besteden aan de juiste schrijfwijze en interpunctie.

Richtlijn 9: Reflecteer met de klas op de verzorging van het schrijfproduct.

Laat leerlingen aangeven welk schrijfproduct in dat opzicht het beste is en waarom. Laat ze zelf tips formuleren en regels.

Richtlijn 10: Laat leerlingen hun schrijfwerk redigeren.

Leer leerlingen aan om het schrijfwerk te corrigeren met behulp van een checklist.

Voorbeeld van zo'n checklist op weg naar niveau 1F (voorbeeld uit teksten in de maak):

Lees de tekst nog eens door.	
Kijk na of de interpunctie klopt.	Begint de zin met een hoofdletter? Eindigt de zin met een punt? Begint elke vraag met een hoofdletter? Eindigt elke vraag met een vraagteken?
Kijk na of de spelling van de werkwoorden klopt.	Let op werkwoorden waarvan de stam op een <i>d</i> eindigt: De ik-vorm eindigt op een <i>d</i> [ik vind] De hij/zij/het-vorm eindigt op <i>dt</i> [hij vindt] De jij-vorm eindigt ook op <i>dt</i> [jij vindt] Behalve als 'jij' (of 'je') achter de persoonsvorm staat. Dan eindigt het werkwoord op een <i>d</i> [vind jij?]
Kijk na of je geen slordige fouten in de woorden hebt gemaakt.	
Lees de tekst nog een keer langzaam van voor naar achter	

Richtlijn 11: Laat leerlingen elkaars werk nakijken en verbeterpunten aangeven.

Het nakijken van elkaars werk heeft een dubbel leereffect: leerlingen leren van het bekijken hoe een ander het doet. Fouten zien in wat een ander geschreven heeft, wordt over het algemeen ook als gemakkelijker ervaren. Bovendien krijgt de leerling feedback op zijn eigen fouten en verbetert die.

Richtlijn 12: De rode pen werkt alleen als leerlingen hun werk zelf verbeteren.

Het corrigeren van schrijfwerk kost veel tijd. Het nakijken heeft echter alleen effect als de leerling daarna het product nog moet corrigeren. Als de leerling alleen een cijfer krijgt en niets meer met het werk hoeft te doen, treedt er nauwelijks leereffect op, zelfs niet als je de fouten bespreekt. Richt bijvoorbeeld een speciale redactietafel in, waarop kinderen onder begeleiding eigen schrijfproducten kunnen corrigeren. Als kinderen toe zijn aan de laatste correctie, nemen ze plaats aan de redactietafel. Bekijk het werk samen met het kind en corrigeer- afhankelijk van het tekstdoel en het niveau van het kind- op spelling, leesbaarheid, zinsbouw en interpunctie. Schakel eventueel de hulp in van kinderen van hogere groepen. Door kinderen de fouten in elkaars schrijfproducten op te laten sporen, ontstaat er een gemeenschappelijk bewustzijn van de spellingsystematiek en leren kinderen spellingregels verwoorden. Geef kinderen de opdracht om in andermans schrijfproduct woord-voor-woord na te gaan of de spelling correct is. Zo kan er binnen een tweetal of een kleine groep een levendige discussie ontstaan over de systematiek van spellingregels.

Richtlijn 13: Haal het beste uit je methode door een relatie te leggen met de schrijfoopdracht.

De meeste methoden Nederlands bieden losse spellingsoefeningen aan die geen relatie hebben met een schrijfoopdracht waar de leerling mee bezig is. In deze losse deeloefeningen wordt de spelling herhaald, maar ze zijn niet effectief. Maak er het beste van door de oefeningen te verbeteren met vormen van samenwerkend leren. Laat leerlingen hun oplossingsstrategie aan elkaar uitleggen en elkaar helpen bij het corrigeren van de opdracht. Laat na de oefening uit het boek over een bepaalde spellingsregel de leerlingen een eigen tekst op dit punt corrigeren.

Tijdbesteding

Zet spelling minimaal een half uur per dag op het rooster. Daarbovenop hebben zwakke spellers dagelijks verlengde instructie nodig.

Toetsen en differentiatie

Zwakke spellers geeft u meer instructie- en oefentijd. Dat kunt u doen door gezamenlijk woorden op te schrijven en na te kijken, woorden te analyseren in klanken en expliciet de spellingregels te herhalen. Snelle feedback geven is van belang, omdat zwakke spellers niet altijd met zekerheid weten of ze een woord goed of fout hebben geschreven.

Ook profiteren zwakke spellers van meer zelfstandig kunnen oefenen, bijvoorbeeld met behulp van een computerprogramma.

U kunt spelling toetsen door middel van een dictee. Daarnaast kunt u ook invuloefeningen of meerkeuzevragen gebruiken.

Een dictee kunt u op verschillende manieren gebruiken. Met een *signaleringsdictee* kunt u snel en efficiënt signaleren welke leerlingen spellingsproblemen hebben. Dit type dictee kunt u gebruiken tot en met de eerste fase van het voortgezet onderwijs. Er zijn signaleringsdictees op de markt die afzonderlijke normen hebben voor de verschillende leerroutes binnen het vmbo en voor havo/vwo. Een voorbeeld is het *PI-dictee* dat bestaat uit 135 zelfstandig naamwoorden, verdeeld over negen blokken, en afkomstig uit verschillende spellingcategorieën. Deze toets wordt meestal ingezet bij zwakke spellers. Met een *diagnosticeringsdictee* controleert u of de leerlingen een bepaalde spellingcategorie beheersen. Tot slot zijn er *controledictees*. Als de leerlingen gedurende een bepaalde periode hebben geoefend op een of meer spellingcategorieën, meestal in de vorm van een woordpakket, gebruikt u een controledictee om te kijken of ze die categorieën ook daadwerkelijk beheersen.

Het Cito heeft spellingtoetsen in zijn leerlingvolgsysteem: *Schaal Vorderingen in Spellingvaardigheid (SVS)*. De nieuwe versie van deze toets maakt expliciet onderscheid in actieve en passieve Spelling. Passieve spelling gaat deel uitmaken van de nieuwe toets Taalverzorging voor groep 6 tot en met 8, waarin aansluitend bij de referentieniveaus, ook grammatica en interpunctie zijn opgenomen. Ook zijn de nieuwe LVS-toetsen uitgebreid met de toetsen voor speciale leerlingen. De toetspakketten bevatten, net als de huidige toetsen voor speciale leerlingen, extra toetsen (tussentoetsen) voor leerlingen met een vertraagde ontwikkeling. Ook in de lay-out is rekening gehouden met Speciale leerlingen door meer schrijfruimte te bieden.